

Motivatie, je hebt het zelf in de hand

Over het motiveren van leerlingen door je eigen handelen te veranderen

Anne Lommen

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute

Master SEN Gedragsspecialist

Module GS10 Leer- en onderzoekslijn: Meesterstuk en Afstuderen

Kuiper (2008)

Kuiper (2008)

Lesplaats: Eindhoven

Studentnummer: 2056209

Begeleid door: Drs. Iljouchka van de Voort

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg

2009-2010

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Inleiding	6
Hoofdstuk 1	8
Hoofdstuk 2	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Wat is motivatie?	11
2.3 Wat zijn motivatieproblemen?	12
2.4 Wat hebben leerlingen nodig om gemotiveerd te raken?	13
2.5 Welke vaardigheden heeft de leerkracht nodig om leerlingen te kunnen motiveren?	15
2.6 Consequenties voor de praktijk	17
Hoofdstuk 3	18
3.1 Inleiding	18
3.2 Ethische verantwoording	18
3.3 Interviews met de leerlingen die meewerken aan het onderzoek	19
3.4 Observaties van de coach	19
3.5 Video-opnames van de klas tijdens de lessen Nederlands	20
3.6 Bijhouden van een logboek	21
Hoofdstuk 4	22
4.1 Inleiding	22
4.2 Data-analyse interview nulmeting	22
4.3 Data-analyse observaties van de coach	23
4.4 Data-analyse video-opnames	26
4.5 Data-analyselogboek	30
4.6 Data-analyse interview eindmeting	32
Hoofdstuk 5	34
5.1 Inleiding	34
5.2 Hoe uit de motivatie van deze leerlingen zich nu in de les Nederlands?	34
5.3 Wat hebben leerlingen van het praktijkonderwijs nodig om gemotiveerd te raken?	35
5.4 Op welke manier kan ik de leerkrachtvaardigheden inzetten in de les Nederlands?	35
5.5 Hoe krijg ik drie leerlingen in mijn eerstejaars klas van het praktijkonderwijs gemotiveerd tijdens de les Nederlands?	36

Hoofdstuk 6	40
6.1 Inleiding	40
6.2 Reflectie op het onderzoeksproces	40
6.3 Reflectie op het uiteindelijke product	44
6.4 Aanbevelingen voor de toekomst	44
 Nawoord	 45
 Literatuurlijst	 46
 Bijlagen	 47
Bijlage 1: interview nulmeting	48
Bijlage 2: interview eindmeting	49
Bijlage 3: formulier observatie	50
Bijlage 4: analyse video-opnames	51
Bijlage 5: logboek	52

Samenvatting

Kent u dat...

Leerlingen die onderuitgezakt zitten.

Leerlingen die nergens zin in hebben.

Leerlingen die altijd tegenstribbelen als ze een opdracht moeten maken.

En leerlingen die niet doorwerken.

Oftewel leerlingen die ongemotiveerd gedrag vertonen.

Dit ongemotiveerde gedrag is de aanleiding voor dit actieonderzoek, waarbij de volgende onderzoeksvraag naar voren kwam:

“Hoe kan ik drie leerlingen in mijn eerstejaars klas van het praktijkonderwijs gemotiveerd krijgen tijdens de les Nederlands?”

Om het antwoord op deze vraag te kunnen beantwoorden heeft de onderzoeker verschillende onderzoeksinstrumenten ingezet, zoals interviews (bijlage 1 & 2), observaties (bijlage 3), video-opnames (bijlage 4) en het bijhouden van een logboek (bijlage 5).

In het interview tijdens de nulmeting (bijlage 1) geven de leerlingen antwoord op de vraag wat er moet veranderen om gemotiveerd te raken. De antwoorden zijn te verdelen in de volgende vijf aspecten:

- Nuttig doel
- Niveau
- Belevingswereld
- Werkvormen
- Het leerkrachtgedrag

Deze aspecten zijn ook volgens de literatuur van Brakenhoff & Homminga (1995), Donselaar & Feenstra (2005), Le Fevere de Ten Hove, Callens, Geysen, Maene (2008) en Janssens, Verschaffel, De Corte, Elen, Lowyck, Struyf, Van Damme & Vandenberghe (2000), belangrijk voor de motivatie (zie hoofdstuk 2).

De andere onderzoeksinstrumenten zijn dan ook ingezet om deze 5 aspecten in beeld te brengen en bij elk aspect conclusies te kunnen trekken.

Zo kan er vastgesteld worden uit de observaties (bijlage 3), de video-opnames (bijlage 4) en het logboek (bijlage 5), dat de leerkracht voor zichzelf een doel vast kan stellen voor een les, maar de motivatie van de leerlingen pas verbetert, wanneer ook voor hen het doel van de les duidelijk en nuttig is.

Daarbij is ook vast te stellen dat een activiteit aangepast moet worden aan het niveau van elke leerling. Dit betekent dus, dat een leerkracht, die leerlingen wil motiveren, moet kunnen differentiëren.

De activiteit moet niet alleen aangepast worden aan het niveau, maar ook aan de belevingswereld. Uit de onderzoeksinstrumenten blijkt datgene wat aangeboden wordt, bij de interesses van de leerlingen moet passen.

Daarbij is het inzetten van verschillende uitdagende werkvormen, zoals spelletjes, wedstrijdjes en klassikale discussies ook motivatiebevorderend.

Naast al deze aanpassingen aan de onderwijsleersituatie zoals hierboven benoemd, is het leerkrachtgedrag een belangrijk aspect bij het motiveren van de leerlingen. Uit het logboek blijkt dat de leerkracht zorgt voor meer extrinsieke motivatie, door het geven van complimenten. Een positieve benadering van de leerkracht door feedback te geven met een informerende functie, zorgt voor een goede relatie met de leerlingen. Dit wekt extrinsieke motivatie op, dat uiteindelijk zorgt voor meer intrinsieke motivatie (Janssens et al. 2000).

Inleiding

De directeur van het praktijkonderwijs vertelde me, toen ik in juli 2009 op sollicitatiegesprek kwam: “Onze leerlingen hebben allemaal een IQ tussen de 50 en de 90, sociaal-emotionele problemen of gedragsproblemen en allemaal een leerachterstand van minimaal drie jaar. Dus praktijkonderwijs is wel even wat anders dan een kleuterklasje op een dorpsschool, dat moet je je goed in je oren knopen”. “Ja natuurlijk, dat begrijp ik”, zei ik vastberaden.

En ik begreep het ook. Ik, Anne Lommen, werd na dit sollicitatiegesprek aangenomen op het praktijkonderwijs als leerkracht Nederlands voor de eerste- en tweedejaars leerlingen. Dit was een uitdaging, want daarvoor had ik alleen nog maar op een basisschool les gegeven. Het afgelopen jaar zelfs bij de kleuters op een dorpsschool.

Ik moest dan ook erg wennen aan de manier van werken op een middelbare school. Elk uur staat er een andere klas voor je neus. Geen enkele keer loopt de les hetzelfde als bij de vorige klas. Het feit dat je pubers iets moet leren op het niveau van een zevenjarige en moet zorgen dat die leerstof interessant blijft, is nog een bijkomend kenmerk van het praktijkonderwijs.

Tijdens de lessen Nederlands gebruik ik een methode die speciaal ontworpen is voor het praktijkonderwijs. Waar het lagere niveau dus al omgezet is naar de belevingswereld van de leerlingen in het praktijkonderwijs.

Toch zie ik weinig motivatie bij de leerlingen. Van Donselaar en Feenstra (2005) geven hiervoor de volgende reden:

“Leerlingen in het praktijkonderwijs verschillen onderling sterk. De meesten hebben een ontwikkeling achter de rug waarin zij gewend zijn te volgen, waarin er voor hen gezorgd wordt. Anderen hebben een geschiedenis achter de rug van afwijzingen, buiten de boot vallen en zijn om die reden afgehaakt.

Het intelligentiepatroon is verschillend en grillig. Dit roept het beeld op van niet gemotiveerd, onzelfstandig en afwachtend. De leerlingen zijn geneigd weinig initiatief te nemen.” (p.15-16)

Ik zie deze houding, die de leerlingen in het praktijkonderwijs op vroege leeftijd aangeleerd hebben, terug in mijn lessen. Leerlingen die onderuitgezakt in hun stoel zitten of die bij elke opdracht zuchten. Leerlingen die bij elke opdracht aangeven dat ze er ‘gewoon’ geen zin in hebben, of alleen aan het werk gaan wanneer de leerkracht erop blijft aandringen.

Die ongemotiveerde houding, van een aantal leerlingen, stoort mij in mijn dagelijkse handelen. Ik wil de leerlingen graag iets leren, maar het leren komt vaak op de tweede plaats, ik ben constant bezig om de leerlingen bij de les te houden, aan te spreken op hun ongemotiveerde gedrag. Hierdoor ontstaan er vaak discussies met de leerlingen die het pedagogische klimaat in de klas negatief beïnvloeden.

Daarnaast merk ik dat het didactische aspect weinig aandacht krijgt. Ik ben vooral bezig om ervoor te zorgen dat de lessen aantrekkelijk worden voor de leerlingen die het ongemotiveerde gedrag vertonen, waardoor ik de tijd niet vind om hulp te kunnen bieden op het didactische vlak.

Ik hoop er met dit onderzoek achter te komen, hoe ik deze niet gemotiveerde, onzelfstandige en afwachtende houding van de leerlingen in het praktijkonderwijs, om kan buigen naar een gemotiveerde, zelfstandige en explorerende houding, door mijn eigen handelen te veranderen. Zo hoop ik dat er een beter pedagogisch klimaat ontstaat, waarin ze zich veiliger voelen. Zodat ik me met deze leerlingen meer kan gaan richten op het didactische aspect dan het sociaal-emotionele aspect.

Hoofdstuk 1

Het vijfde lesuur op vrijdag, begint om 12.45 uur. Het is al 12.50 uur en er zijn pas twee leerlingen van groep C in het klaslokaal. Ik besluit maar eens bij de trap te gaan kijken of de rest de weg naar boven wel kan vinden. Niet dus... de leerlingen van groep C hangen rond in de aula. Ik roep van boven aan de trap: "groep C jullie hebben boven les, maak eens een beetje tempo!" Ze kijken omhoog en heel langzaam komt er beweging in het groepje. Ze sloffen de trap op en ploffen om 13.00 uur op hun stoel. Ik kan eindelijk beginnen met mijn les...

Mopperen over waarom ze nu alweer te laat zijn, of maar even zo laten? Ik laat het maar even zo, dat zorgt op dat moment voor een betere sfeer.

"Pak je boeken uit je tas", zeg ik. Met veel gezucht en gemopper komen de boeken tevoorschijn. Uiteraard liggen er weer een aantal boeken in het kluisje, dan toch maar even laten halen, ook al is dit eigenlijk tegen de regels van de school.

Na tien minuten uitleg, waarvan vijf minuten gemopper omdat de helft met andere dingen bezig is of niet oplet, kunnen de leerlingen zelfstandig aan het werk. Tegen sommige leerlingen kan ik wel tien keer zeggen dat zelfstandig werken betekent dat ze alleen aan het werk gaan, en dat ze zich dus niet moeten bemoeien met andere leerlingen, maar het baat niet echt. Effectieve leertijd vijf tot hooguit tien minuten.

Dit praktijkvoorbeeld geeft weer waar ik tijdens mijn lessen, aan groep C, tegen aan loop. Ik weet niet hoe ik ervoor kan zorgen dat de leerlingen niet te laat in de les komen, hun spullen bij zich hebben, tijdens de uitleg niet met andere dingen bezig zijn en tijdens de opdracht niet afgeleid worden door andere leerlingen. Daarnaast maken de leerlingen opmerkingen over de lessen, zoals: "Dit is saai!", "Hier is echt niks aan!" of "Wat heb ik hier nu aan?". Vaak ontstaat er dan een domino-effect in de klas. Wanneer de ene leerling zegt dat de les saai is, vinden ineens drie andere leerlingen dat ook. Ik kan dit domino-effect niet verbreken, omdat ik geen aanknopingspunten kan vinden, om ervoor te zorgen dat de leerlingen geen negatieve opmerkingen meer maken over de lessen.

Ik merk dat de lessen Nederlands momenteel niet aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen in het praktijkonderwijs en dat ik deze leerlingen niet gemotiveerd kan krijgen. Daarom heb ik de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

Hoe kan ik drie leerlingen in mijn eerstejaars klas van het praktijkonderwijs gemotiveerd krijgen tijdens de les Nederlands?

Zoals beschreven in mijn onderzoeksvraag zal ik in mijn onderzoek drie leerlingen uit mijn eerstejaars klas volgen tijdens de lessen Nederlands.

Ik heb gekozen voor deze drie leerlingen omdat deze leerlingen mij hebben laten merken dat ze de lessen niet interessant genoeg vinden door tijdens de lessen opmerkingen te maken over de opdrachten. Deze leerlingen komen door bovengenoemde voorbeelden van uitingen van motivatieproblemen op mij ongemotiveerd over tijdens de lessen Nederlands.

Met dit onderzoek hoop ik een gestructureerde aanpak te vinden om de leerlingen van het praktijkonderwijs te motiveren voor mijn lessen. Om dit resultaat te bereiken zal ik tijdens het onderzoek de volgende deelvragen beantwoorden:

1. *Wat is motivatie?*
2. *Wat zijn motivatieproblemen?*
3. *Hoe komt de motivatie van deze leerlingen tot uiting in de les Nederlands?*
4. *Wat hebben leerlingen nodig om gemotiveerd te raken?*
5. *Wat hebben leerlingen van het praktijkonderwijs nodig om gemotiveerd te raken?*
6. *Welke vaardigheden heb ik als leerkracht nodig om leerlingen te kunnen motiveren?*
7. *Op welke manier kan ik de leerkrachtvaardigheden inzetten in de les Nederlands?*

Door middel van dit onderzoek, hoop ik erachter te komen hoe ik leerlingen van het praktijkonderwijs gemotiveerd kan krijgen voor het leren. Als dit lukt zal ik meer tijd kunnen besteden aan het geven van het vak Nederlands, in plaats van alleen maar bezig te zijn met leerlingen bij de les te houden.

Ik hoop zo meer tijd te kunnen investeren in andere belangrijke pedagogische facetten waar deze klas nog aan kan werken, zoals het omgaan met elkaar, verschillen accepteren, samenwerken en op een nette manier communiceren met elkaar.

In de theorie hoop ik handvatten te vinden om leerlingen te kunnen motiveren. Uit die theorie zal ik specifieke punten halen, die passen bij het motiveren van leerlingen in het praktijkonderwijs, om ervoor te zorgen dat ik aansluit op de belevingswereld van de leerlingen waar ik in de praktijk mee te maken heb.

In dit onderzoek staan mijn vaardigheden, die ik als leerkracht zou moeten bezitten om leerlingen te kunnen motiveren, centraal.

Ik hoop na de afronding van dit onderzoek een ander lesuur Nederlands te kunnen beschrijven, dan ik in het begin van dit hoofdstuk beschreven heb. Ik zou graag zien dat de leerlingen op tijd naar de les komen, geïnteresseerd zijn, graag nieuwe dingen leren en zelf initiatief nemen om een opdracht, zelfstandig of als groep, uit te voeren.

Hoofdstuk 2

2.1 Inleiding

Over het onderwerp motivatie is in de literatuur al veel geschreven. Er worden in de literatuur verschillende opvattingen geschetst over hoe leerlingen te motiveren.

Daarnaast is er ook veel literatuur te vinden over vaardigheden die leerkrachten moeten bezitten om de leerlingen te motiveren.

In de deelvragen is een onderscheid gemaakt tussen dat wat belangrijk is om leerlingen te motiveren in het algemeen en dat wat belangrijk is om leerlingen te motiveren in het praktijkonderwijs. De meeste literatuur is gericht op het motiveren in het algemeen. Maar omdat dit onderzoek gericht is op leerlingen in het praktijkonderwijs, zal vooral gezocht moeten worden naar punten die belangrijk zijn voor het motiveren van leerlingen specifiek voor het praktijkonderwijs.

2.2 Wat is motivatie?

Synoniemen van het woord 'gemotiveerd' zijn volgens Kol (2007): *“enthousiast en gedreven.”*

Leerlingen die gemotiveerd zijn, zijn dus enthousiast over de opdracht en ze zijn gedreven om een opdracht goed te kunnen maken.

Brakenhoff & Homminga (1995) concluderen uit deze gedrevenheid het volgende:

“Menselijk gedrag heeft een reden en een doel. In bijna al ons gedrag doen we niet zomaar iets maar willen we iets met dat gedrag bereiken. Voor bijna al ons gedrag hebben we beweegredenen die een aanzet geven tot en richting geven aan ons gedrag. We kunnen dit motieven voor ons gedrag noemen.” (p.147)

Uit deze literatuur is op te maken dat de leerlingen beweegredenen hebben waarom ze gemotiveerd of juist ongemotiveerd zijn.

De vraag die hieruit voortvloeit, is dan ook: wat zijn de huidige beweegredenen van de leerlingen? Wanneer hieruit blijkt dat deze leerlingen op het moment negatieve motieven hebben voor het gedrag dat ze nu in de praktijk laten zien, zal er gezorgd

moeten worden dat deze leerlingen een beweegreden krijgen om gemotiveerd gedrag te kunnen laten zien.

Daarnaast beschrijven Janssens, Verschaffel, De Corte, Elen, Lowyck, Struyf, Van Damme & Vandenberghe (2000), dat motivatie bestaat uit twee soorten: intrinsieke en extrinsieke motivatie. Voor intrinsiek gemotiveerde leerlingen is de activiteit op zichzelf lonend. De beweegredenen zijn dan de behoefte om kennis op te doen, zich efficiënt te voelen bij het oplossen van problemen, zelf te kunnen bepalen wat men doet en welke resultaten men wil behalen en zoveel mogelijk succeservaringen na te streven en falen te vermijden.

Janssens et al. (2000) geeft ook aan dat naast intrinsieke motivatie, de taak op zich, leerlingen vaak ook een extrinsieke motivatie nodig hebben, omdat de taak op zich niet voldoende motivatie opwekt. Extrinsieke motivatie is een beweegreden die buiten de taak zelf ligt, een materiële of sociale beloning die door ouders of leerkrachten beloofd wordt.

Wanneer dus blijkt, uit het onderzoek, dat de leerlingen de taak zelf niet lonend genoeg vinden, dus over te weinig intrinsieke motivatie beschikken, zal de leerkracht moeten zorgen voor een extrinsieke beweegreden.

2.3 Wat zijn motivatieproblemen?

Brakenhoff & Homminga (1995), geven heel praktisch een aantal voorbeelden van hoe motivatieproblemen zich kunnen uiten:

- *“Protestopmerkingen tijdens het geven van instructie en het verwerken van de leerstof.*
- *Lichaamstaal, zoals het onderuitgezakt zitten van een leerling, maar ook de gelaatsuitdrukking tijdens het werken*
- *Treuzelen en niet onmiddellijk aan het werk gaan na de instructie*
- *‘Vluchtgedrag’ zoals het langdurig zoeken naar spullen, vaak door de klas lopen of veelvuldig naar de wc gaan*
- *Eenzijdige keuze bij vrije activiteiten en gebrek aan eigen initiatieven*
- *Vroegtijdig stoppen met werken door op te geven*
- *Een zeer traag werktempo en dromerigheid*
- *Negatieve reacties bij het evalueren van het gemaakte werk”*
(p.149-150)

Deze praktische voorbeelden komen ook terug in het praktijkvoorbeeld van hoofdstuk 1, dus je kunt wel degelijk spreken van motivatieproblemen.

Volgens Le Fevere de Ten Hove, et al. (2008) hebben leerkrachten in de praktijk vaak het idee dat demotivatie een beperking is. Het is niet meer veranderbaar, de leerlingen zullen altijd ongemotiveerd blijven, wat je ook probeert.

Le Fevere de Ten Hove et al. (2008) weerleggen deze denkwijze in hun theorie als volgt:

“Natuurlijk is dit niet waar, demotivatie is zeker te veranderen. Demotivatie is het gevolg van een bepaald vak, een manier van lesgeven, een bepaalde leerkracht of een bepaalde school waarin de leerling zich niet kan vinden. Een thuissituatie, een bepaalde vriendenkring of een bepaald moment in hun leven, kan er ook voor zorgen dat een leerling het niet kan opbrengen om zich te motiveren voor school. Maar al deze factoren zijn veranderlijk. Als de situatie verandert zal de leerling ook veranderen. Demotivatie is een probleem dat opgelost kan worden.” (p. 97)

Om ervoor te zorgen dat de leerlingen gemotiveerd raken voor de lessen Nederlands, zal de leerkracht ervoor moeten zorgen dat de situatie, waardoor de leerlingen ongemotiveerd zijn, verandert. Wat hierbij belangrijk is, zal in de volgende paragraaf besproken worden.

2.4 Wat hebben leerlingen nodig om gemotiveerd te raken?

Zoals beschreven in paragraaf 2.1 bestaat motivatie volgens Janssens et al. (2000), uit intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie. Wanneer leerlingen intrinsiek gemotiveerd zijn, is geen extra inspanning van de leerkracht nodig, de leerling ziet zelf het positieve effect in van het leren. Wanneer de leerling weinig of geen intrinsieke motivatie heeft, is het de taak van de leerkracht om voor een extrinsieke motivatie te zorgen. Wanneer je als leerkracht een beloning geeft wanneer de leerlingen de taak maken, zou dat ervoor kunnen zorgen dat de leerlingen

gemotiveerd raken. Maar hierbij is het wel van belang het volgende in het achterhoofd te houden.

Uiteindelijk is het de bedoeling dat leerlingen vanuit een intrinsieke motivatie gaan werken, de behoefte hebben om kennis op te doen en de efficiëntie inzien van het zelf kunnen oplossen van problemen.

Janssens et al. (2000) geeft dus ook duidelijk aan dat je als leerkracht op moet passen met de manier waarop je extrinsieke motivatie opwekt.

“Leerlingen die weinig intrinsiek gemotiveerd zijn kan men ertoe brengen zich toch in te zetten door het beloven en geven van beloningen. Wanneer men beloningen geeft (of belooft) bij niet al te moeilijke taken, is het mogelijk dat een leerling interesse gaat ontwikkelen voor deze taak of een activiteit. Immers, in een niet te moeilijke taak kunnen leerlingen ondervinden dat zij goed kunnen zijn in iets, en mensen doen graag datgene waarin ze goed zijn.” (p. 193)

Daarnaast is het volgens Janssens et al. (2000) ook erg belangrijk op welke manier je een beloning geeft. Er wordt een onderscheid gemaakt, tussen informerende en controlerende beloningen.

*“Controlerende functie van extrinsieke beloningen
Het toekennen van punten en van eventueel bijkomende commentaar (“Het is duidelijk nog onvoldoende”) kan voor de leerling betekenen dat hij daardoor alleen aan de weet komt of hij geslaagd is of niet, of dat werk als voldoende of als onvoldoende wordt beschouwd: evaluatie heeft hier uitsluitend een controlerende functie.” (p. 196)*

De controlerende beloning heeft dus als gevolg dat de intrinsieke motivatie van een leerling zal dalen, omdat de leerling de extrinsieke beloning ziet als de reden van het gedrag. De leerling krijgt niet de behoefte om kennis op te doen, maar werkt alleen voor een voldoende, om strafwerk te vermijden.

Bij een informerende beloning krijgt de leerling niet alleen een punt, maar geeft de leerkracht ook commentaar achteraf. Dit zorgt ervoor dat de leerling ook informatie

krijgt over het niveau dat hij bereikt heeft en over de kwaliteit van de prestatie. Janssens et al. (2000) beschrijft dit als volgt:

“Positieve en duidelijke feedback zal de perceptie van competentie bevorderen en op die wijze ook de intrinsieke motivatie doen stijgen.”
(p.196)

Met duidelijke feedback wordt bedoeld dat de leerkracht inhoudelijk aangeeft wat goed is, wat de leerling kan verbeteren en hoe hij dit kan verbeteren, wat fout is en waarom het fout is. Het is dus aanvaardbaar punten te geven. Wanneer dit gecombineerd wordt met positieve en duidelijke feedback over de waarde van het werk, bezitten deze punten ook een informerende functie waardoor het negatieve effect van het controlerende aspect teniet wordt gedaan.

Naast alle punten waar op gelet moet worden wanneer je met behulp van extrinsieke motivatie de intrinsieke motivatie wilt vergroten, is het volgende citaat van Le Fevere de Ten Hove et al. (2008) een belangrijke aanvulling:

“De taak en de vaardigheden waarop je een beroep doet, moeten door het individu belangrijk geacht worden in verband met de opvatting die hij of zij heeft over zichzelf (bv. Varen voor een zeeman, nieuwe schoenen maken voor een schoenmaker).” (p. 99)

Wanneer leerlingen het nut niet inzien van dat wat ze leren is de motivatie voor die taak niet aanwezig. Een opmerking als: “Wat heb ik hier nu aan?” wordt door de leerlingen in de praktijk meerdere malen gemaakt. Gekoppeld aan deze theorie is deze opmerking heel terecht. Leerlingen willen weten wat ze er aan hebben, wat ze er in de toekomst aan hebben, voordat ze het nut ervan inzien.

2.5 Welke vaardigheden heeft de leerkracht nodig om leerlingen te kunnen motiveren?

Naast het kunnen geven van beloningen met een informerende functie zoals in de vorige paragraaf beschreven is, vinden Brakenhoff & Homminga (1995), dat het de taak van de leerkracht is om de motivatieproblemen bij leerlingen aan te pakken. Omdat de oorzaken van demotivatie verschillend kunnen zijn, zal er volgens hen

gekeken moeten worden naar de individuele leerling. De leerkracht zal zich dan af moeten vragen of er begeleiding moet komen voor de leerling zelf, of dat er een verandering plaats moet vinden in de onderwijsleersituatie?

Wanneer het probleem buiten de school ligt, in de thuissituatie of in de vriendenkring, dan zal er met ouders en/of andere instanties gewerkt moeten worden aan verandering, om het motivatieprobleem op te kunnen lossen.

Wanneer de motivatieproblemen als gevolg van de onderwijsleersituatie tot stand zijn gekomen, moet een leerkracht de volgende vaardigheden bezitten, volgens Brakenhoff & Homminga (1995):

- De motivatie van de leerlingen staat of valt met de omgang van de leerkracht met de leerlingen en het enthousiasme dat de leerkracht uitstraalt.
- Het variëren van werkvormen en het gebruik van aanschouwelijk materiaal zijn erg belangrijk om ervoor te zorgen dat de leerlingen actief betrokken blijven bij de les.
- Ook het gevoel van 'erbij horen', het gevoel een echte groep te zijn, zorgt voor meer motivatie.
- Net als Janssens et al.(2000) ook al beschreef, kun je met behulp van beloningen de extrinsieke motivatie op gang brengen, wanneer dit nodig is.
- Het structureren van de lessen, door het opsplitsen van taken in deeltaken en het positief benaderen van leerlingen, kan ervoor zorgen dat leerlingen gemotiveerder aan de slag zullen gaan.
- Daarnaast is een objectieve evaluatie, het vergelijken met voorafgaande prestaties van die leerling, in plaats van het voortdurend vergelijken en confronteren met de rest van de groep, een belangrijke factor bij het vergroten van de motivatie bij leerlingen.
- Maar net als Brakenhoff & Homminga (1995) zijn Donselaar & Feenstra (2005) van mening dat het werkelijkheidsgehalte van de leerstof, de inbrengmogelijkheden die de leerlingen hebben en de aansluiting van de betekenis en doelen bij de beleavingswereld, van het grootste belang zijn voor de motivatie.

Wanneer het gaat om doelen stellen die geen waarde hebben, omdat ze te ver weg liggen van de leerling en niet aansluiten bij zijn belevingswereld confronteert Le Fevere de Ten Hove (2008) leerkrachten, met het volgende voorbeeld:

“Als je aan volwassenen vraagt om te denken aan een klus die ze niet graag doen. Bij velen blijkt dat ‘strijkwerk’ te zijn. Dan vraag je hen of ze gemotiveerder zouden zijn als je hen over 10 jaar een strijkmachine of strijkhulp belooft? Meestal zullen ze bekennen dat een doel dat zo veraf ligt weinig of geen effect heeft op de motivatie.” (p. 98)

2.6 Consequenties voor de praktijk

In dit hoofdstuk komt duidelijk naar voren dat de leerkracht een belangrijke rol kan spelen in de motivatie van de leerlingen. Uitgaand van onvoldoende intrinsieke motivatie bij de leerlingen, zal er van de leerkracht geëist worden om op een motivatiebevorderende manier te handelen.

In de literatuur zijn verschillende vaardigheden naar voren gekomen, zoals beschreven in paragraaf 2.4, die de leerkracht moet bezitten om motivatieproblemen tegen te kunnen gaan. Zoals het gebruik maken van beloningen om de extrinsieke motivatie in gang te zetten en er zo voor te zorgen dat er uiteindelijk intrinsieke motivatie ontwikkeld wordt bij de leerling.

Daarnaast werd het werkelijkheidsgehalte, de aansluiting van doelen bij de belevingswereld en de inbrengmogelijkheden voor de leerlingen in de literatuur van Le Fevere de Ten Hove (2008), Brakenhoff & Homminga (1995) en Donselaar & Feenstra (2005) benoemd. Vanuit verschillende oogpunten wordt er dus gezegd, dat deze drie aspecten een grote invloed zouden kunnen hebben, op ongemotiveerd gedrag van de leerling in de praktijk.

Hoofdstuk 3

3.1 Inleiding

Zoals duidelijk is geworden in de voorgaande hoofdstukken wordt in dit onderzoek uitgegaan van een concrete verlegenheidsituatie.

Dit praktijkonderzoek gaat uit van het type actieonderzoek, omdat het zich richt op het willen verbeteren van het handelen van de leerkracht met als doel de motivatie van de leerlingen te vergroten. Het doel van dit onderzoek is vervolgens te reflecteren op het handelen en het bijsturen van het handelen, om uiteindelijk een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag. De onderzoeksinstrumenten zullen zich daarom ook richten op het handelen van de leerkracht en de reacties daarop van drie leerlingen die meewerken aan het onderzoek.

De onderzoeksinstrumenten die gebruikt worden, zullen dan ook vooral kwalitatieve informatie opleveren:

1. Interviews met de leerlingen die meewerken aan het onderzoek (bijlage 1 & 2)
2. Observaties van de coach (bijlage 3)
3. Video-opnames van de klas tijdens de lessen Nederlands (bijlage 4)
4. Bijhouden van een logboek (bijlage 5)

3.2 Ethische verantwoording

De leerlingen, die gevraagd worden om aan het onderzoek mee te werken, krijgen individueel uitleg over het onderzoek. Daarna wordt hen ook gevraagd of ze vragen willen beantwoorden, gefilmd en geobserveerd mogen worden. Ook aan de ouders van de leerlingen wordt gevraagd of hun kinderen gefilmd mogen worden. Daarbij zullen de filmfragmenten en observaties alleen gebruikt worden voor dit onderzoek en niet met derden besproken worden.

Er wordt duidelijk aangegeven, dat het onderzoek vooral gericht is op het handelen van de leerkracht om de motivatie van de leerlingen te veranderen. Tegen de leerlingen wordt verteld dat zij alleen geobserveerd worden om het effect van het handelen van de leerkracht te kunnen weergeven. Dit om duidelijk te maken dat de informatie uit de onderzoeksmethodieken niet tegen hen gebruikt zal worden.

Daarnaast wordt de kinderen verteld dat ze op elk moment mogen stoppen met hun medewerking aan het onderzoek.

3.3 Interviews met de leerlingen die meewerken aan het onderzoek

Om erachter te komen waarom de leerlingen een ongemotiveerde houding hebben tijdens de lessen Nederlands zullen de leerlingen, die meewerken aan het onderzoek, in het begin van de onderzoeksperiode geïnterviewd worden door de onderzoeker (zie bijlage 1).

Tijdens dit interview zal er aan de leerlingen gevraagd worden of ze graag iets willen veranderen aan de lessen Nederlands.

Deze informatie zal de beginsituatie duidelijk maken en aangeven wat de leerkracht moet veranderen, om de motivatie te vergroten.

Voordat het interview afgenomen wordt, zal er uitgelegd worden waarom deze vragen gesteld worden, en er wordt aangegeven dat ze geen antwoord hoeven te geven als ze dat niet willen. Daarbij krijgen ze ook de keuze om hun antwoorden op de vragen anoniem te geven aan een collega, wanneer ze deze niet aan de desbetreffende leerkracht zouden willen geven. Dit om ervoor te zorgen dat de leerlingen eerlijk antwoorden op de vragen.

Aan het einde van de onderzoeksperiode zullen deze leerlingen opnieuw geïnterviewd worden om erachter te komen of ze de verschillen in het handelen van de leerkracht opmerken en of ze gemotiveerder zijn voor de lessen Nederlands (bijlage 2).

Ook hier wordt, net als tijdens het eerste interview, aandacht besteed aan het ethische gedeelte en de validiteit van deze onderzoeksmethodiek.

3.4 Observaties van de coach

De coach, die mij begeleidt in mijn eerste jaar praktijkonderwijs, wordt gevraagd gerichte observaties te verrichten tijdens de Nederlandse lessen. Omdat het handelen van de leerkracht, om de motivatie van de leerlingen te veranderen, in het onderzoek centraal staat, zal dit geobserveerd worden. De coach zal observeren wat de leerkracht doet tijdens de les en hoe de leerkracht reageert op de leerlingen. Om erachter te komen of het handelen van de leerkracht invloed heeft op de motivatieproblemen van de leerlingen, zal de coach ook observeren hoe de leerlingen op de leerkracht reageren. Om de observaties na de onderzoeksperiode goed met elkaar te kunnen vergelijken, zal de onderzoeker de coach vooraf afgesproken vragen voorleggen die beantwoordt worden (bijlage 3). Met behulp van

deze observaties kunnen de conclusies worden getrokken of het handelen van de leerkracht inderdaad invloed heeft op de motivatie van de leerlingen. En zo ja, op welke manier deze invloed kan uitoefenen op de motivatie van de leerlingen.

Omdat leerlingen misschien ingetogener reageren wanneer er twee leerkrachten in de klas aanwezig zijn, zal de coach niet alle lessen observeren. De lessen zullen naast de observaties ook bijgehouden worden in het logboek (bijlage 5) door de onderzoeker en de leerlingen. Zo zullen eventuele verschillen in reacties van leerlingen, doordat tijdens de observaties een extra leerkracht in de klas is, opgemerkt worden. Op welke manier dit logboek vorm krijgt, zal beschreven worden in paragraaf 3.6 in dit hoofdstuk.

3.5 Video-opnames van de klas tijdens de lessen Nederlands

Door de zorgcoördinator worden opnames gemaakt van een aantal lessen Nederlands tijdens de onderzoeksperiode.

Er zal aan het begin van de onderzoeksperiode een video-opname (bijlage 4) gemaakt worden om de nulmeting vast te stellen. Belangrijk hierbij is dat er vooral gekeken wordt naar het handelen van de leerkracht en op welke manier de leerlingen hierop reageren. Na drie weken zal er een tussenopname gemaakt worden om te kunnen reflecteren op de veranderingen in gedrag van de leerkrachten de leerlingen en waar nodig aanpassingen te doen in het onderzoek.

Uiteindelijk zal er ook een opname gemaakt worden aan het einde van de onderzoeksperiode van zes weken, om veranderingen tussen de nulmeting en eindmeting vast te kunnen stellen.

Een video-opname is een hulpmiddel om ervoor te zorgen dat alles wat tijdens een les gebeurt vastgelegd wordt. Ook gebeurtenissen die niet door de leerkracht zelf gezien worden. Hierbij moet wel gedacht worden aan het vertonen van ander gedrag van de leerlingen, omdat ze misschien geremd of uitgedaagd worden in hun gedrag, doordat ze in de gaten worden gehouden door een camera. Door de informatie uit de video-opnames te vergelijken met de informatie uit het logboek (paragraaf 5) en de observaties (paragraaf 3) zullen eventueel geremd of overdreven gedrag opgemerkt worden.

3.6 Bijhouden van een logboek

Vanaf de nulmeting zal de leerkracht elke les een logboek bijhouden. Op die manier zal de leerkracht bewuster bezig zijn met zijn eigen handelen en hierop kunnen reflecteren. Hiermee kunnen ook de observaties van de coach vergeleken worden. Daarnaast zullen de lessen die niet geobserveerd worden, ook in kaart gebracht worden. In het logboek wordt beschreven hoe de les verloopt, het handelen van de leerkracht wordt omschreven en de reacties van de leerlingen worden bijgehouden (bijlage 5).

Met dit meetinstrument is het belangrijk vooral objectieve informatie te beschrijven, om zoveel mogelijk aannames te voorkomen, en zo ervoor te zorgen dat de opgedane informatie uiteindelijk te onderbouwen is.

Het logboek zal in de analyse gekoppeld moeten worden aan de observaties en de video-opnames om overtuigende en onderbouwde informatie te kunnen verschaffen.

Hoofdstuk 4

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de onderzoeksinstrumenten geanalyseerd worden.

Als eerste is er een data-analyse gemaakt van het interview tijdens de 0-meting (bijlage 1). Dit omdat alle instrumenten gekoppeld zijn aan de vijf categorieën die naar voren kwamen tijdens dit interview.

Daarna zullen de observaties (bijlage 3), de video-opnames (bijlage 4) en het logboek (bijlage 5) geanalyseerd worden.

Aan het einde van dit hoofdstuk zal het interview, dat afgenomen is tijdens de eindmeting (bijlage 2), geanalyseerd worden. In deze paragraaf zal er ook een vergelijking gemaakt worden tussen de nulmeting en de eindmeting van het interview.

4.2 Data-analyse interview nulmeting

Om een duidelijk beeld te krijgen van de meningen van de leerlingen die meewerken aan het onderzoek, over de oorzaken van de motivatieproblemen, is het onderzoek gestart met een interview (bijlage 1).

Tijdens deze nulmeting heeft de onderzoeker gevraagd aan de leerlingen wat ze zouden willen veranderen aan de Nederlandse les. De antwoorden die de drie leerlingen hebben gegeven zijn in onderstaande tabel geclusterd in vijf verschillende categorieën:

- Niveau
- Nuttig/doel
- Werkvormen/opdrachten
- Belevingswereld/geen boeken
- Leerkrachtgedrag

Niveau	"De opdrachten zijn te gemakkelijk." "We leren nu alleen maar simpele woorden, maar die ken ik al lang!"
Nuttig/doel	"Dit is niet nuttig. Ik moet er wel iets aan hebben voor later. Sommige woorden die ik nu leer gebruik ik toch nooit!" "De juf blijft maar herhalen dat het nodig is dat we goed Nederlands leren, maar dat vind ik niet."
Werkvormen/opdrachten	"Ik wil grote opdrachten doen, zoals een feestje organiseren." "Ik wil meer werken aan de computer, i.p.v. in het boek." "Het is leuk om buiten spelletjes te doen, die met Nederlands te maken hebben."
Belevingswereld/geen boeken	"Ik wil geen woorden meer over schrijven uit het boek." "De opdrachten in het boek zijn saai, die vind ik niet leuk om te doen."
Leerkrachtgedrag	"De juf moet geen straf geven als ik het huiswerk niet gemaakt heb." "Ik vind dat het niet nodig is om spullen mee te nemen, want die vergeet ik toch en dan krijg ik weer strafwerk." "De juf is streng. Als ik niet werk omdat ik er niets aan vind wordt ze boos."

Figuur 1: Antwoorden interview nulmeting

De leerlingen zijn heel negatief over de Nederlandse lessen.

- Ze geven aan dat het niveau niet op hen aangepast is.
- Ze vinden dat, wat ze leren niet nuttig.
- De werkvormen die de leerkracht nu inzet vinden de leerlingen niet interessant. De computer en spelletjes worden als alternatieve werkvormen genoemd door de leerlingen.
- De opdrachten sluiten niet aan bij de belevingswereld van de leerlingen
- Het leerkrachtgedrag wordt als negatief ervaren door de leerlingen.

4.3 Data-analyse observaties van de coach

De coach heeft drie lessen geobserveerd. De eerste les als nulmeting, een tweede les als tussenmeting en de derde les als eindmeting van de onderzoeksperiode. Om deze observaties goed met elkaar te kunnen vergelijken, heeft de coach tijdens elke observatie dezelfde, door de onderzoeker samengestelde, vragenlijst beantwoord (bijlage 3). In deze observaties wordt uitgegaan van de categorieën die uit het interview van de nulmeting naar voren kwamen.

In de tabel hieronder zijn de metingen van de categorieën nuttig/doel, belevingswereld en werkvormen/opdrachten uitgewerkt met korte beschrijvingen en een aantal uitspraken. De categorie niveau is niet in de analyse meegenomen, omdat de coach hierover geen informatie heeft verkregen tijdens de observaties.

Daarnaast is wel nog het leerling-gedrag door de coach beschreven als een los onderdeel, omdat in de les niet gelijk duidelijk is waarom een leerling dat gedrag vertoont, maar dit wel van belang kan zijn voor het onderzoek.

	<i>Nuttig/Doel</i>	<i>Belevingswereld</i>	<i>Werkvormen/ opdrachten</i>	<i>Leerling-gedrag</i>
<i>nulmeting</i>	Het doel is om woorden die over het ziekenhuis gaan te leren schrijven. De leerlingen vragen zich meerdere malen af waarom ze deze opdrachten moeten maken. “wat moet ik hier mee” “dit woord gebruik ik toch nooit!”	Het hoofdstuk gaat over het ziekenhuis. De leerlingen maken geregeld opmerkingen om aan te geven dat ze het niet interessant vinden. “lekker boeiend” (sarcastisch) “o juf, hier is echt niks aan!”	De leerlingen werken zelfstandig in hun boek. Wanneer ze vragen hebben kunnen ze deze aan de leerkracht stellen.	Leerlingen zitten onderuitgezakt, praten over andere dingen met elkaar, zitten te spelen met hun pen.
<i>Tussenmeting</i>	Betekenenissen leren van woorden over voetbal. “leren we dan ook wat buitenspel precies is?” “o, daar weet ik al heel veel van” “daar hoef ik niets meer van te leren, dat ken ik al”	Het onderwerp voetbal sluit aan bij de belevingswereld van de leerlingen. “ik voetbal zelf, dus...” “ik kijk naar alle wedstrijden van het WK”	Klassikaal worden er woorden geschreven op het bord die met voetbal te maken hebben. De leerlingen mogen zelf woorden opschrijven op het bord.	Tijdens de les worden de volgende opmerkingen gemaakt: “ik weet er nog een, mag ik hem opschrijven” “mag ik er nog eentje opschrijven!”

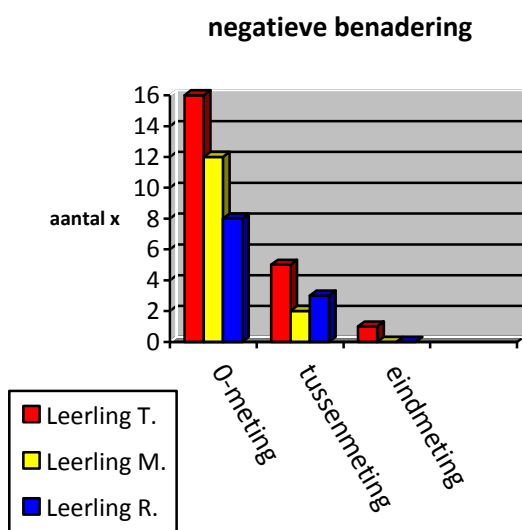
Eindmeting	Oefenen van het maken van woorden. Overeenkomsten zien in verschillende woorden. Korte woorden langer maken. Woorden in categorieën verdelen	Er is geen duidelijk onderwerp van de les. Maar het doen van spelletjes vinden de leerlingen wel leuk. “Vet, dat spel kan ik heel goed!” “Mogen we dan zelf groepjes maken?”	Spelletjes doen in groepjes.	De leerlingen lachen, letten goed op of andere leerlingen iets fout of goed doen, vragen steeds wie er aan het winnen is.
-------------------	--	--	------------------------------	---

Figuur 2: schema observaties coach

Het leerling-gedrag verandert positief naarmate het onderzoek vordert. Tijdens de nulmeting zitten de leerlingen onderuitgezaakt en worden ze niet geprikkeld. De eindmeting geeft aan dat leerlingen goed opletten en bezig zijn met de les die aangeboden wordt.

De opmerkingen van de leerlingen die passen bij de verschillende categorieën zijn tijdens de nulmeting negatief, terwijl er tijdens de eindmeting alleen positieve opmerkingen gemaakt worden.

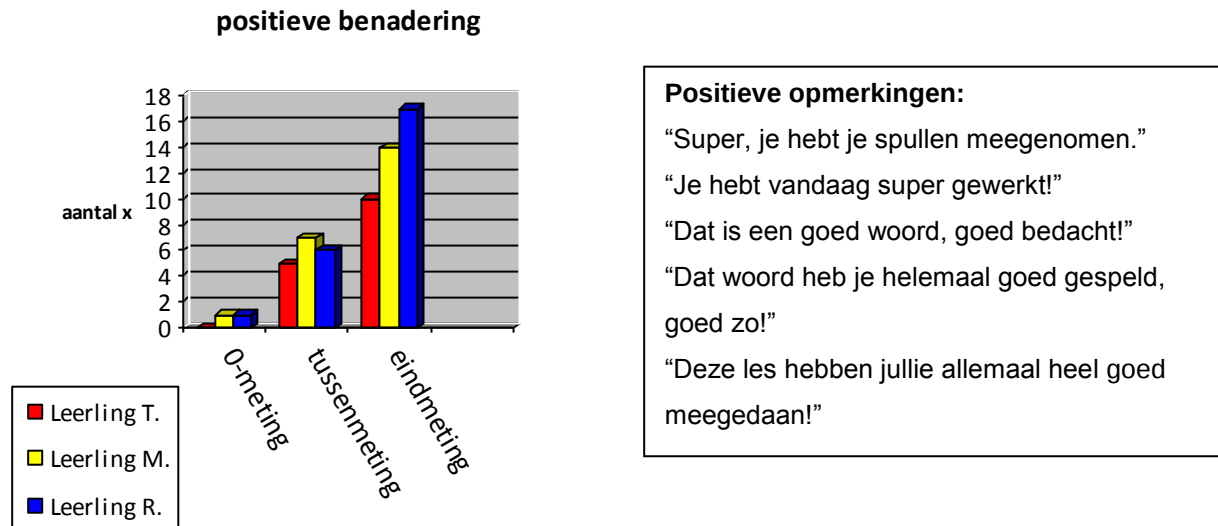
Ook het leerkrachtgedrag is door de coach geobserveerd. Deze kwantitatieve informatie kon niet op dezelfde manier verwerkt worden als in bovenstaand schema. Deze informatie is geanalyseerd aan de hand van de volgende grafieken.

Negatieve opmerkingen:

“kom op, nu ga je beginnen met je werk en anders kun je vertrekken!”
 “ik vind niet dat je deze les veel gedaan hebt.”
 “Nu hou je mond eens even dicht!”
 “je hebt pas één opdracht gemaakt... werk eens door!”
 “Ik vind je erg vervelend!”

Figuur 3: grafiek negatief leerkrachtgedrag

Figuur 4: grafiek positief leerkrachtgedrag

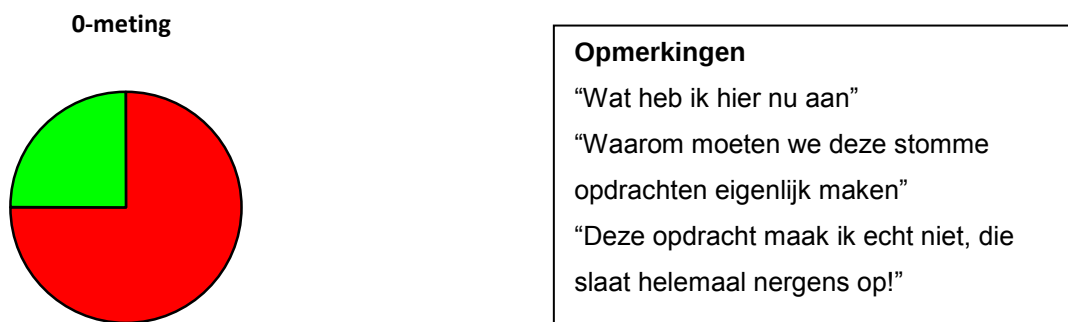
In de grafieken is te zien dat de leerkracht tijdens de nulmeting meer negatieve feedback geeft ten opzichte van de eindmeting. Naarmate het onderzoek vordert, neemt de negatieve benadering af en geeft de leerkracht steeds meer positieve feedback.

4.4 Data-analyse video-opnames

Om de video-opnames goed te kunnen vergelijken heeft de onderzoeker zich steeds dezelfde vragen gesteld (bijlage 4).

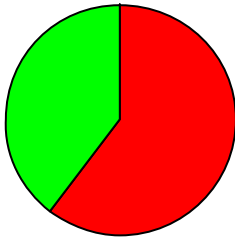
4.4.1 Het nut van de les

De negatieve (rood) en positieve (groen) opmerkingen over het nut van de les worden weergegeven in de volgende cirkeldiagrammen.

Figuur 5: 0-meting nut van de les

tussenmeting

Opmerkingen

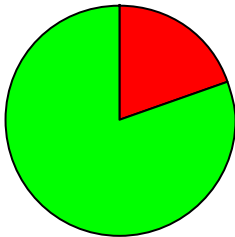
“Dat weet ik allemaal al!”

“Ik voetbal niet meer dus dit hoef ik niet te kunnen”

“Nu weet ik wel wat buitenspel betekent.”

Figuur 6: tussenmeting nut van de les

eindmeting

Opmerkingen

“Deze spelletjes doen we toch niet zomaar, sufferd!”

“Alle spellen hebben natuurlijk met woorden te maken, leuk.”

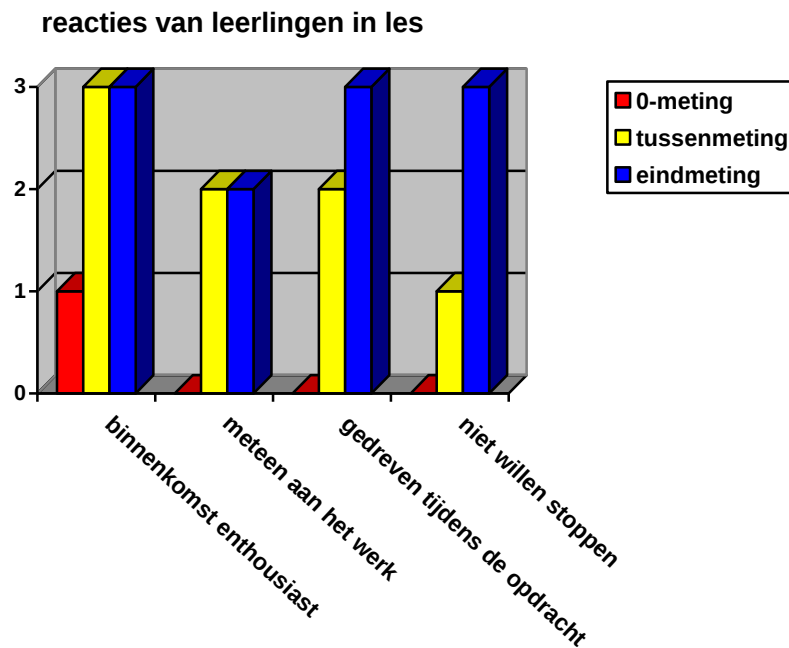
“Dit zijn toch de goede letters voor ‘kint’ juf, of schrijf je dat met een ‘d’ achteraan?”

Figuur 7: eindmeting nut van de les

4.4.2 Belevingswereld en werkvormen

Daarnaast is tijdens het terugkijken van de videobeelden gekeken naar een aantal leerling-gedragingen waaruit blijkt dat de leerlingen gemotiveerd zijn. Deze positieve gedragingen zijn toe te wijzen op het feit dat de les past bij de belevingswereld of omdat de werkvormen uitdagend zijn. Daarom zijn deze twee categorieën samengevat in de volgende grafiek. Door de onderzoeker is gekeken of de leerlingen:

- Binnenkomst: enthousiast over het onderwerp
- Meteen aan het werk gaan
- Gedreven zijn tijdens de opdracht
- Niet willen stoppen met de opdracht

Figuur 8: grafiek belevingswereld en werkvormen

4.4.3 Leerkrachtgedrag

Vanuit de nulmeting kwam duidelijk naar voren dat de leerlingen op negatieve feedback van de leerkracht ook negatief reageerden. De volgende dialogen maken dit duidelijk:

Dialogoog met M. (tijdens klassikale uitleg woorden)

Leerkracht: "M. houdt eens op met dat gekwebbel en doe eens mee met de les!"

M.: "Doe ik toch!"

Leerkracht: "Nee je bent aan het praten met T. en je bent niet aan het opletten!"

M.: "Boeiend" (binnensmonds)

Leerkracht: "wat zeg je?"

M.: "Dat ik het niet boeiend vind!"

Na deze dialoog heeft M. helemaal niet meer meegedaan aan de les en heeft alleen maar boos gekeken.

Figuur 9: dialoog leerkrachtgedrag 1

Dialoog met T. (tijdens de binnenkomst)

Leerkracht: "T. ga eens zitten op je plaats!"

(T.: geen reactie)

Leerkracht: "T. je gaat nu zitten en anders hoef je niet te gaan zitten, dan vertrek je maar meteen!"

T.: "Maakt toch niet uit, wat we hier doen is toch saai!"

Leerkracht: "Oké dan vertrek maar!"

Na deze opmerking gooit T. de deur hard dicht en vertrekt)

Figuur 10: dialoog leerkrachtgedrag 1

Uit de eindmeting komt duidelijk naar voren dat positieve feedback, een positieve respons van de leerlingen oproept. Zoals beschreven in onderstaande dialogen.

Dialoog met R. (tijdens een spel letter-rummikub)

Leerkracht: "Je bent aan het winnen, zorg er nu voor dat niemand je nog inhaalt!"

R.: "Ja, ben ik aan het winnen?"

Leerkracht: "Jazeker, je hebt nog maar 2 letters op je bordje."

R.: "Oké, dan ga ik even winnen!"

Na deze dialoog heeft R. het spel serieus uitgespeeld en was trots op zichzelf dat hij het spel gewonnen heeft.

Figuur 11: dialoog leerkrachtgedrag 2

Dialoog met T. (tijdens de evaluatie van de les)

Leerkracht: "T. Ik vind dat je goed meegedaan hebt met de les!"

T.: "ja maar dit was ook leuk en ik heb gewonnen."

Leerkracht: "Ja, dat is helemaal super natuurlijk."

T.: "Mag ik de volgende les dan kiezen wat we gaan doen, omdat ik nu gewonnen ben?"

Leerkracht: "Wat had je in gedachte dan?"

T.: "Weer spelletjes doen, ik heb ook nog een heel leuk spel thuis dat met taal te maken heeft!"

Leerkracht: " Super, neem de volgende les maar mee."

De les hierna, had T. zijn spel bij zich en heeft heel trots aan de hele klas de spelregels uitgelegd.

Figuur 12: dialoog leerkrachtgedrag 2

4.5 Data-analyse logboek

Alle lessen zijn uitgewerkt in een logboek door de leerlingen en de leerkracht.

Om er voor te zorgen dat er in het logboek objectieve informatie verkregen werd, hebben de leerlingen elke les een aantal vragen beantwoord. De onderzoeker heeft gereflecteerd op haar eigen handelen (bijlage 5).

De opmerkingen uit het logboek zijn weer onderverdeeld in de vijf categorieën uit het interview:

- Het nut/doel
- Het niveau
- De belevingswereld
- De werkvormen
- Het leerkrachtgedrag

	Eerste 2 weken	3 ^{de} en 4 ^{de} week	Laatste 2 weken
Het nut/doel	Leerkracht: “Het doel is duidelijk, maar dit zorgt niet voor meer motivatie” Leerlingen: “dat wat we leren, zullen we nooit gebruiken, niet nuttig dus”	Leerkracht: “Dan zorg ik dat ze het interessant vinden, maar dit hoeven ze van mij niet te leren” Leerlingen: “Ik weet hier al veel van, dus eigenlijk niet nuttig, maar wel leuk”	Leerkracht: “De doelen zijn heel verschillend, bij elk spel hoort een ander doel. Alle doelen hebben te maken met inzicht krijgen in het maken van woorden” Leerlingen: “je leert woorden, maar het belangrijkste doel is dat je wint”

Het niveau	Leerkracht: “voor sommige is het erg gemakkelijk, maar ik kan niet goed inschatten wat de leerlingen wel of niet aankunnen” Leerlingen: “De meeste opdrachten zijn erg gemakkelijk, maar het is niet leuk dus”	Leerkracht: “Dit is voor de meesten ook te gemakkelijk, ik heb het niveau niet goed ingeschat. Maar omdat ze het onderwerp leuker vinden doen ze wel mee.” Leerlingen: “makkelijk want ik weet er al veel van, maar wel leuk”	Leerkracht: “De leerlingen kunnen het zichzelf zo moeilijk maken als ze willen” Leerlingen: “dat ligt aan je zelf, maar als je moeilijkere woorden kunt maken, win je eerder”
Belevingswereld	Leerkracht: “De onderwerpen uit het boek spreken de leerlingen niet echt aan” Leerlingen: “de onderwerpen van de les zijn saai!”	Leerkracht: “Het onderwerp spreekt de leerlingen aan, ze weten er ook veel van” Leerlingen: “Het onderwerp van de les is interessant”	Leerkracht: “Het spelen van spelletjes vinden de leerlingen leuk” Leerlingen: “spelletjes zijn leuk om te doen”
Werkvormen	Leerkracht: “het werken in het boek is niet uitdagend” Leerlingen: “In het boek werken is echt saai”	Leerkracht: “klassikaal werken gaat vaak niet zo goed, maar nu vonden ze het wel leuk” Leerlingen: “We mochten zelf iets op het bord schrijven, en elkaar verbeteren, dat is wel leuk”	Leerkracht: Het spelen van spelletjes zorgt voor motivatie en toch leren ze ervan. Leerlingen: “spelletjes doen, is altijd leuker dan werken!”
Leerkrachtgedrag	Leerkracht: “ik moet steeds leerlingen aanspreken op hun negatieve gedrag. Als ik niet mopper, luisteren ze niet” Leerlingen: “De juf moppert alleen maar, en is super streng!”	Leerkracht: “De leerlingen vinden de les leuk, dan zitten ze ook niet steeds te vervelen en hoef ik minder te mopperen” Leerlingen: “de juf heeft me een complimentje gegeven”	Leerkracht: “De leerlingen zijn super gemotiveerd bezig, door complimenten te geven zijn ze nog gemotiveerder” Leerlingen: “de juf is gezellig”

Figuur 13: schema uitspraken logboek

- De leerkracht en de leerlingen zijn in de eerste twee weken negatief over alle aspecten.
- Naarmate het onderzoek vordert worden de leerlingen en de leerkracht steeds positiever over alle aspecten.
- In de derde en vierde week benoemen de leerlingen één compliment van de leerkracht als iets positiefs.
- In de derde en vierde week zijn de leerlingen positief over het aspect belevingswereld. Dit positieve aspect benoemen ze ook in hun antwoord over het nut/doel en het niveau als “het is wel leuk”.
- In de derde en vierde week heeft de leerkracht geen duidelijk doel.
- In de laatste twee weken is de activiteit voor de leerkracht op een andere manier nuttig dan voor de leerlingen.
- In de laatste twee weken zijn de leerlingen en de leerkracht over alle aspecten positief.

4.6 Data-analyse interview eindmeting

Tijdens de eindmeting werd er aan de leerlingen gevraagd of ze veranderingen opgemerkt hebben en wat ze nu van de Nederlandse lessen vinden (bijlage 2). Ook deze kunnen weer verdeeld worden in de vijf categorieën, net als in de nulmeting, zoals hieronder weergegeven:

Niveau	“We hoeven gelukkig niet meer van die gemakkelijke basisschool dingen te doen.”
Nut/doel	“De opdrachten over het WK zijn leuk, omdat je dan met het WK er meer vanaf weet.” “De vakantiefolder die we nu aan het maken zijn is leuk, omdat je er daarna misschien naartoe gaat en je er dan al veel van af weet.” “Door de oefeningen op de computer, had ik een veel beter punt voor mijn PI-dictee.”
Werkvormen	<i>Opmerkingen die passen bij belevingswereld en nut/doel passen ook onder deze categorie.</i>
Belevingswereld	“De spelletjes in groepjes zoals pimpampet, rummikub, galgje enz. zijn leuk, dat moeten we vaker doen!” “De oefeningen op de computer zijn tenminste leuker dan in het boek.”

	“Op de computer kun je wedstrijdje doen wie de meeste woorden goed schrijft, dat is wel leuk.” “We hoeven niet meer met het boek te werken, gelukkig.” “De computeropdrachten die we thuis kunnen maken heb ik nog niet zo vaak gedaan, omdat het lekker weer was, maar ze zijn beter dan het huiswerk dat we eerst hadden!” “Nederlands is saai, op de computer enz. is wel wat beter.” “Het is veel leuker om huiswerk op de computer te maken dan op zo’n werkbladen zoals eerst.”
Leerkrachtgedrag	“De juf geeft minder straf en is ook niet meer zo streng, ze is eigenlijk wel gezellig. Als we spelletjes doen, doet ze ook mee.” “De juf wordt niet meer boos als ik niet werk, ze laat me ander werk doen dat ik wel leuk vind. Maar eigenlijk zijn de opdrachten die we nu krijgen meestal wel leuk.”

Figuur 13: Antwoorden interview eindmeting

Wanneer deze opmerkingen vergeleken worden met de antwoorden die gegeven zijn in het interview tijdens de nulmeting, komt duidelijk naar voren dat:

- De leerlingen nu vinden dat het niveau van de lessen beter aansluit dan eerst.
- De juf minder streng is dan eerst. Ze wordt zelfs “gezellig” genoemd.
- Spelletjes en de computer genoemd worden als leuke werkvormen.
- De leerlingen het werken in het boek niet leuk vinden.

Hoofdstuk 5

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden conclusies getrokken. Er zal een relatie gelegd worden tussen de literatuur, de verzamelde data en de praktijk. Deze conclusies zullen de antwoorden vormen op de deelvragen die in hoofdstuk 2 nog niet beantwoord zijn:

- Hoe komt de motivatie van deze leerlingen tot uiting in de les Nederlands?
- Wat hebben leerlingen van het praktijkonderwijs nodig om gemotiveerd te raken?
- Op welke manier kan ik de leerkrachtvaardigheden inzetten in de les Nederlands?

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk zullen de conclusies uit de deelvragen, het antwoord geven op de onderzoeksvraag:

- Hoe kan ik drie leerlingen in mijn eerstejaars klas van het praktijkonderwijs gemotiveerd krijgen tijdens de les Nederlands?

5.2 Hoe komt de motivatie van deze leerlingen tot uiting in de les Nederlands?

De praktische voorbeelden van motivatieproblemen die Brakenhoff & Homminga (1995) aangeven, zijn terug te zien in de observaties (bijlage 3), de video-opnames en het logboek (bijlage 4) aan het begin van het onderzoek. Leerlingen maken protestopmerkingen, zitten onderuitgezakt, treuzelen, werken zeer traag, zitten dromerig voor zich uit te kijken en geven negatieve reacties op het werk. Hieruit blijkt dat leerlingen in het begin van dit onderzoek ongemotiveerd de Nederlandse les bijwonen.

Tijdens de eindmeting van de observatie (bijlage 3), de video-opname eindmeting en de laatste 2 weken in het logboek (bijlage 4), worden deze motivatieproblemen niet meer gesignaleerd. Daarentegen letten de leerlingen goed op, zijn enthousiast bezig met de opdracht, geven positieve reacties op het werk en zijn gedreven.

5.3 Wat hebben leerlingen van het praktijkonderwijs nodig om gemotiveerd te raken?

Een manier om deze motivatieproblemen op te lossen, zoals beschreven door Janssens et al. (2000), is dat leerlingen intrinsiek gemotiveerd moeten worden. Le Fevere de Ten Hove et al. (2008) geven daarnaast ook aan dat de taak en de vaardigheden waarop een beroep gedaan wordt, door het individu belangrijk geacht moet worden. Dit werd bevestigd door de leerlingen in het interview tijdens de nulmeting (bijlage 1). De leerlingen gaven aan het nut van een les te willen weten en het niveau van de les moet op de leerlingen afgestemd worden.

De leerlingen geven in het interview tijdens de nulmeting (bijlage 1), ook aan, het werken in het boek niet leuk te vinden. Daarnaast geven ze wel aan, het leuk te vinden om spelletjes te spelen. Ook komt duidelijk naar voren dat de onderwerpen van de les aan moeten sluiten bij dat wat de leerlingen interessant vinden. Deze opmerkingen kunnen onderverdeeld worden in de thema's werkvormen en belevingswereld.

In de literatuur worden deze thema's ook beschreven als belangrijke aspecten voor de motivatie. Zo geven Brakenhoff & Homminga (1995) aan dat het belangrijk is te variëren in werkvormen. Donselaar & Feenstra (2005) waren samen met Brakenhoff & Homminga (1995) van mening dat de leerstof moet aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen.

Uit het onderzoek blijken deze aspecten dan ook een verschil te maken in de motivatie van de leerlingen.

5.4 Op welke manier kan ik de leerkrachtvaardigheden inzetten in de les Nederlands?

Naast het door de leerkracht veranderen van de onderwijsleersituatie, zoals hierboven beschreven, speelt de leerkracht nog een belangrijke rol bij het bevorderen van de motivatie bij de leerlingen. Zoals Brakenhoff & Homminga (1995) aangeven, staat of valt de motivatie van de leerlingen in de omgang van de leerkracht met de leerlingen.

Met de onderzoeksinstrumenten is dan ook geprobeerd het leerkrachtgedrag in beeld te brengen.

Vanuit de observaties (bijlage 3) en de video-opnames tijdens de nulmeting, werd duidelijk dat de leerkracht vooral op een negatieve manier feedback gaf en dus de motivatie van de leerlingen op een negatieve manier beïnvloedde.

Uit de eindmeting van de observaties (bijlage 3) en in de laatste twee weken van het logboek (bijlage 5) wordt duidelijk, dat de leerlingen de positieve benadering en feedback, als een beloning/compliment ervaren.

Deze beloningen hebben een informerende functie, omdat inhoudelijk aangegeven wordt, door de leerkracht, wat de leerling goed doet (Janssens et al. 2000).

Janssens et al. (2000) geeft aan dat zo'n informerende beloning zorgt voor bevordering van de competentie en op die wijze ook de intrinsieke motivatie bevordert. Dit blijkt ook uit de eindmetingen van de observaties (bijlage 3) en de video-opnames (bijlage 4). De leerlingen reageren positief op de complimenten die de leerkracht geeft en de leerkracht hoeft de leerlingen niet meer aan te sturen, maar de leerlingen starten zelf met de opdracht.

5.5 Hoe kan ik drie leerlingen in mijn eerstejaars klas van het praktijkonderwijs gemotiveerd krijgen tijdens de les Nederlands?

Door de antwoorden op de deelvragen bij elkaar te voegen, kan er in deze paragraaf een antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag.

Om de leerlingen in het praktijkonderwijs te kunnen motiveren zijn veranderingen in onderstaande aspecten nodig. Dit bleek ook uit het interview tijdens de nulmeting (bijlage 1):

- Het nut/doel
- Het niveau
- De belevingswereld
- De werkvormen
- Het leerkrachtgedrag

Ook in de literatuur van Brakenhoff & Homminga (1995), Donselaar & Feenstra (2005), Le Fevere de Ten Hove et al. (2008) en Janssens et al. (2000) worden deze aspecten benoemd als belangrijk, om de motivatie van leerlingen te vergroten. Wanneer we deze aspecten allemaal apart bekijken, kunnen de volgende conclusies getrokken worden:

Het nut/doel

Hierbij is het vooral van belang dat de leerkracht zich verplaatst in de leerlingen. Het doel van een leerkracht wordt namelijk niet altijd nuttig gevonden door de leerlingen. Le Fevere de Ten Hove et al. (2008) geven aan dat het belangrijk is dat het doel niet te ver in de toekomst moet liggen. Als leerkracht kun je een doel belangrijk vinden, omdat de leerlingen dit later nodig zullen hebben. Maar wanneer de leerlingen zover nog niet vooruit denken, zullen de leerlingen het doel niet nuttig vinden. Dit werd duidelijk in de observaties (bijlage 3), video-opnames en logboek (bijlage 4) tijdens nulmetingen. Tijdens de nulmetingen had de leerkracht een doel voor zich dat te ver in de toekomst lag voor de leerlingen. In de eindmetingen had de leerkracht de doelen verpakt in een spel dat de leerlingen interessant vonden. Zo werden de doelen die de leerkracht belangrijk vond behaald en vonden de leerlingen die doelen ook nuttig.

Het niveau

De opdrachten moeten voor de leerlingen niet te gemakkelijk zijn. Daarbij is het volgens Brakenhoff & Homminga (1995) wel van belang dat elk individu op zijn eigen niveau kan werken, om de motivatie te bevorderen. Hierbij is het belangrijk dat de leerkracht goed weet welke opdrachten bij welk niveau aangeboden kunnen worden. Dit blijkt uit opmerkingen van de leerkracht uit het logboek (bijlage 5). Opdrachten waarin de leerlingen de opdrachten zo moeilijk kunnen maken als ze zelf willen, zijn dan ook heel erg goed. Dit blijkt in de laatste twee weken van het onderzoek uit het logboek (bijlage 5). Er worden die weken spelletjeslessen aangeboden. De leerlingen geven hierover zelf aan dat ze het prettig vinden, omdat ze het niveau zelf kunnen bepalen.

De belevingswereld

In de literatuur van Le Fevere de Ten Hove et al. (2008) wordt aangegeven dat wanneer de lessen bij de belevingswereld van de leerlingen aansluit, de leerlingen enthousiast en gedreven zijn.

Leerlingen geven dit ook aan in het interview, tijdens de 0-meting (bijlage1). Ze vinden het belangrijk dat het onderwerp van de les interessant is.

Dit wordt tijdens de observaties (bijlage 3) beoordeeld vanuit de volgende punten:

- Enthousiast binnenkomen
- Meteen aan het werk
- Gedreven tijdens de opdracht
- Niet willen stoppen

De observaties wijzen erop dat, wanneer de leerlingen in het logboek (bijlage 4) aangeven dat de les bij de belevingswereld past, er hoger gescoord wordt op bovenstaande punten en de leerlingen dus gemotiveerder zijn.

De werkvormen

De naam praktijkonderwijs zegt het al, het onderwijs is niet gericht op leerlingen die theoretisch sterk zijn. Deze leerlingen zijn vooral praktisch ingesteld (Donselaar & Feenstra, 2005). Dit feit zal meegenomen moeten worden in het ontwerpen van de theorielessen, om ervoor te zorgen dat leerlingen gemotiveerd zijn.

De leerlingen geven, tijdens het interview (bijlage 1) en in het logboek (bijlage 4) aan, in een boek werken, niet interessant en uitdagend te vinden.

De theorielessen zullen, voor leerlingen in het praktijkonderwijs, praktisch ingericht moeten worden.

Door de doelen uit de boeken in te bouwen in een spelletjesles, zoals tijdens de eindmeting van de observaties (bijlage 3), de video-opnames (bijlage 4) en de laatste twee weken van het logboek (bijlage 5), zijn de leerlingen praktisch bezig en reageren de leerlingen ook positief.

Het leerkrachtgedrag

Brakenhoff en Homminga (1995) geven aan dat een positieve omgang met de leerlingen zorgt voor meer motivatie bij de leerlingen.

Wanneer je het leerkrachtgedrag vergelijkt met het leerling-gedrag uit de observaties (bijlage 3) en de video-opnames, is dit ook te zien. Wanneer de leerkracht op een negatieve manier de leerling benadert, roept dit een negatieve reactie bij de leerling op. Daarnaast is te zien dat een positieve benadering van de leerkracht zorgt voor een positieve reactie van de leerlingen.

Hoofdstuk 6

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal er gereflecteerd worden op het onderzoeksproces aan de hand van de reflectiecyclus van Korthagen (Korthagen, Koster, Melief&Tigchelaar(2002). Ik zal aangeven op welke manier ik het onderzoek ervaren heb en op welke manier dit bijgedragen heeft aan mijn persoonlijke ontwikkeling.

Daarnaast zal ik ook reflecteren op het eindproduct en daarbij zal ik aanbevelingen doen voor de toekomst, voor leerkrachten die net als ik, handelingsverlegenheid ervaren bij het motiveren van leerlingen in het praktijkonderwijs.

6.2 Reflectie op het onderzoeksproces

Wat wilde ik?

Aan de hand van de reflectiecyclus van Korthagen (Korthagen et al. 2002) zal ik reflecteren op de volgende doelen:

- Doelgericht nadenken over de eigen professionele bekwaamheid.
- Planmatig uitbreiden en verdiepen van de al aanwezige eigen beroepscompetenties.
- Het leren in een groep van collega's/medestudenten van en met elkaar.

6.2.1 Doelgericht nadenken over de eigen professionele bekwaamheden

Wat deed ik?

Het praktijkonderzoek was gericht op het werken aan mijn eigen handelingsverlegenheid. Vanuit het startplan heb ik nagedacht over mijn eigen handelingsverlegenheid. Ik heb met mijn collega's, de sectordirecteur en mijn ouders gesprekken gevoerd over mogelijke onderzoeksonderwerpen. Deze heb ik op een rijtje gezet in volgorde van belangrijkheid voor mezelf. De drie onderwerpen die boven in het rijtje stonden, heb ik uitgewerkt in het startplan. Bij het invullen van dit startplan kon ik bij twee onderwerpen niet goed antwoord geven op een aantal vragen. Ik kwam er bijvoorbeeld achter dat ik een onderwerp niet gekozen had om een persoonlijke reden en het andere onderwerp paste helemaal niet binnen het vak- of kennisgebied. Dit was voor mij het teken dat deze onderwerpen niet geschikt waren voor dit praktijkonderzoek. Zo is een van de drie onderwerpen naar voren gekomen. Hieruit is uiteindelijk de onderzoeksvraag ontstaan.

Hoe is dat gegaan?

Het was heel lastig om voor de eerste keer aan de hand van een praktijkonderzoek bezig te zijn met mijn eigen handelen. Het was moeilijk om mijn eigen handelingsverlegenheid goed in beeld te brengen. Ik dacht al snel te groot, waardoor ik bezig was met de handelingsverlegenheid van de hele school, in plaats van uit te gaan van mijn eigen handelingsverlegenheid. Het heeft dan ook even geduurd voordat ik een goede onderzoeksvraag kon formuleren.

Na het formuleren van een goede onderzoeksvraag en bijbehorende deelvragen, had ik het gevoel goed op weg te zijn. Ik had mijn eigen handelingsverlegenheid en de manier waarop ik deze kon verbeteren, goed in beeld.

Welke consequenties heeft dit voor de toekomst?

Ik denk dat ik nu op een professionelere manier naar mijn eigen handelen kan kijken. Aan de hand van het inzetten van onderzoeksinstrumenten en het analyseren van deze data is het mogelijk beter onderbouwde keuzes te maken. Dit zal ervoor zorgen dat ik niet alleen vanuit mijn intuïtie veranderingen in mijn handelen zal invoeren. Natuurlijk is het in tijd niet mogelijk om alle handelingen op deze manier te analyseren en te veranderen. Maar door vaker onderzoeksinstrumenten in te zetten om handelingen in beeld te krijgen zal ik mijn eigen handelen verder kunnen ontwikkelen.

6.2.2 Planmatig uitbreiden en verdiepen van de al aanwezige eigen beroepscompetenties

Wat deed ik?

Het praktijkonderzoek is erop gericht mijn eigen onderwijspraktijk te verbeteren. Vanuit een duidelijk vooraf uitgezet plan van aanpak werk ik om een antwoord te vinden op mijn onderzoeksvraag. Ik zet vooraf bedachte acties in om mijn eigen competenties te verbeteren. De acties waardoor verbetering optreedt, worden doorgezet.

Zo blijkt in de tussenmeting, het geven van complimenten, te zorgen voor een positieve verandering in het gedrag van de leerlingen. Na deze constatering heb ik het geven van complimenten doorgezet.

Op deze manier pas ik een basisregel uit het oplossingsgericht werken toe: als iets werkt, doe er meer van.

Hoe is dat gegaan?

Het was fijn om vanuit een vastgesteld format aan de slag te gaan. Zo had ik een duidelijk beeld van de opeenvolgende stappen die genomen moesten worden om het onderzoek op een goede manier te kunnen uitwerken.

Maar natuurlijk kwam ik tijdens het onderzoek ook verschillende hindernissen tegen. Zo vond ik het erg moeilijk de juiste, en voldoende, literatuur te vinden voor mijn onderzoek. Veel van de literatuur was algemeen, maar ik zocht juist literatuur die toegespitst was op het praktijkonderwijs. Uiteindelijk heb ik mijn aanpak dan ook aangepast. Ik heb in plaats van door te blijven zoeken naar specifieke literatuur voor het praktijkonderwijs, de algemene literatuur beschreven in hoofdstuk 2. Daarna heb ik de antwoorden, die de leerlingen gaven in het interview, tijdens de 0-meting (bijlage 1), naast deze theorie gelegd. Daaruit bleken een aantal overeenkomsten naar voren te komen, die uiteindelijk in dit praktijkonderzoek onderzocht zijn.

Het bijhouden van data lukte goed, maar het op een overzichtelijke manier analyseren, zoals in hoofdstuk 4 gevraagd werd, vond ik erg moeilijk. De thema's die steeds weer terugkwamen had ik snel gezien, maar ik heb lang moeten zoeken naar een geschikte manier van weergeven. Dit heeft dan ook veel tijd en energie gekost.

Welke consequenties heeft dit voor de toekomst?

Door het doen van dit praktijkonderzoek, heb ik ervaring opgedaan met een andere manier van reflecteren op en verbeteren van mijn eigen beroepscompetenties.

Ik vond het erg leerzaam en interessant om op deze manier bezig te zijn met het werken aan mijn eigen handelen. Op deze manier heb ik het gevoel op een goede, onderbouwde manier bezig te zijn met mijn eigen ontwikkeling.

Wanneer ik opnieuw een handelingsverlegenheid ervaar, en er niet uitkom met een gesprek of een aantal observaties, zou ik op deze manier te werk kunnen gaan, om erachter te komen hoe het beste deze handelingsverlegenheid aan te pakken.

Natuurlijk kost deze manier veel tijd en zal ik dit wellicht minder uitgebreid moeten aanpakken. Het is belangrijk de onderzoeksvraag kleinschalig te houden, zodat het onderzoek minder arbeidsintensief kan zijn.

6.2.3 Het leren in een groep van collega's/medestudenten van en met elkaar

Wat deed ik?

Door middel van het werken met critical friends, ben je constant bezig elkaar te helpen verder te komen in je ontwikkeling.

Door kritisch op elkaars stukken te reageren wordt ieders onderzoek beter.

Hoe is dat gegaan?

Het samenwerken met collega's/medestudenten vind ik erg fijn. Zo heb ik het gevoel dat ik er niet alleen voor sta en dat ik altijd hulp kan vragen waar nodig. Daarnaast geeft het ook een goed gevoel om de behulpzame medestudent van iemand anders te kunnen zijn. Het geeft me het gevoel ook voor anderen iets te kunnen betekenen. Ik heb ervaren dat het fijn is om met critical friends te werken. Je ontwikkelt jezelf door de feedback van anderen als positieve kritiek te ervaren. Maar je wordt ook beter van het kritisch te kijken naar het werk van de anderen.

Soms zag ik wel verbeterpunten bij anderen, die ik bij mezelf nog niet gezien had. Nadat ik feedback gegeven had, kwam ik erachter dat ik die feedback ook op mijn eigen werk had kunnen geven.

Welke consequenties heeft dit voor de toekomst?

Ik zou zonder mijn collega's/medestudenten dit praktijkonderzoek niet op deze manier kunnen afronden. Ik heb ervaren dat het heel erg belangrijk is van elkaar te kunnen leren en elkaar te helpen.

Een team waarop je kunt bouwen is heel belangrijk en daarom zal ik in mijn praktijk mijn collega's om hulp vragen en hulp bieden waar nodig.

Een praktijkonderzoek gericht op mijn eigen handelingsverlegenheid. Een opdracht die gezorgd heeft dat ik, als leerkracht, bewuster bezig ben geweest met mijn eigen handelen. En die ervoor gezorgd heeft dat ik, als onderzoeker, ervaren heb hoe je een onderzoek opzet en uitwerkt.

6.3 Reflectie op het uiteindelijke product

Ik ben trots op dat wat ik bereikt heb met dit onderzoek. Zoals uit de conclusies blijkt, in hoofdstuk 5, hebben de veranderingen in het handelen van mij als leerkracht ervoor gezorgd dat de leerlingen gemotiveerder naar de les komen.

Ik ben er, door middel van dit onderzoek, achter gekomen hoe ik als leerkracht de motivatie van de leerlingen kan beïnvloeden.

6.4 Aanbevelingen voor de toekomst

Na dit onderzoek uitgevoerd te hebben kan ik voor mezelf, voor mijn collega's, voor leerkrachten die dezelfde handelingsverlegenheid ervaren en het praktijkonderwijs in het algemeen een aantal aanbevelingen doen voor de toekomst.

- Ik heb de inbreng van leerlingen, d.m.v. interviews (bijlage 1&2) als heel belangrijk ervaren. Ik heb het gevoel de meeste informatie voor mijn handelingsverlegenheid hier uit gehaald te hebben. In een volgend onderzoek, waarbij leerlingen betrokken zijn, zal ik meteen weer de mening van de leerlingen inschakelen.
- Een onderzoek uitvoeren kun je niet alleen. Om ervoor te zorgen dat je genoeg verdieping hebt en geen belangrijke aspecten over het hoofd ziet, heb je hulp nodig van collega's.
- Om je eigen handelingsverlegenheid aan te pakken is het doen van praktijkonderzoek een goede, onderbouwde vorm.
- Een van de conclusies uit dit onderzoek was, dat het niveau van de les bij de kinderen aan moet sluiten. Hiervoor moet je als leerkracht een goed beeld hebben van de verschillende niveaus in de klas. Daarbij is het belangrijk dat je weet welke algemene leerdoelen bij welk niveau horen. Dit vond ik heel moeilijk en hier ben ik dus ook nog niet tevreden over. Ik denk dat ik mijn Nederlandse lessen voor de leerlingen nog interessanter kan maken, wanneer ik inhoudelijk meer van het vak afweet. Daarom zal ik na deze opleiding starten met mijn tweedegraads opleiding Nederlands.

Nawoord

Zoals in de reflectie op het onderzoeksproces al beschreven is, heb ik veel hulp gehad van mijn critical friends. Via deze weg wil ik deze critical friends dan ook bedanken voor hun hulp. Door hen heeft mijn onderzoek meer diepgang gekregen.

Ook mijn begeleidster, Drs. Iljouchka van de Voort, wil ik bedanken voor haar kritische blik op mijn onderzoek.

Naast deze mensen wil ik ook nog graag mijn coach, de zorgcoördinator, de sectordirecteur en alle andere collega's van het praktijkonderwijs, bedanken die mij geholpen hebben het onderzoek op een goede manier te kunnen uitvoeren.

In het bijzonder wil ik de leerlingen bedanken die meegewerkt hebben aan het onderzoek. Zij hebben mij belangrijke informatie gegeven voor het onderzoek.

Tenslotte wil ik mijn partner, vrienden en vriendinnen en ouders bedanken, die mij tijdens stressmomenten geholpen hebben door te zetten.

Ik ben blij dat ik op deze mensen heb kunnen rekenen en zo mijn onderzoek op een goede manier heb kunnen afronden.

Anne Lommen

Literatuurlijst

Brakenhoff, J. en Homminga, S. (1995) *Ontwikkelingspsychologie voor het onderwijs*. Wolters-Noordhoff

Donselaar van, D. en Feenstra, G. (2005) *Betekenisvol praktijkonderwijs "t ken een klapper zijn"*. APS

Janssens, S., Verschaffel, L., De Corte, E., Elen, J., Lowyck, J., Struyf, E., Van Damme, J., & Vandenberghe, R. (2000). *Didactiek in beweging*. Deurne: Wolters-Plantyn.

Kol, A (2007) *Synoniemen.net* Verkregen op 2 april, 2010 van eenmanszaak in1woord. URL: <http://synoniemen.net/index.php?zoekterm=gemotiveerd>

Korthagen, F., Koster, B., Melief, K & Tigchelaar, A. (2002). *Docenten leren reflecteren: Systematische reflectie in de opleiding en begeleiding van leraren*. Soest: Nelissen.

Kuiper, B (2008) *Happen naar Peijnenburg*. Sassenheim: Van Vliet.

Le fevere de Ten Hove, M., Callens, N., Geysen, T. en Maene, W. (2008) *Survivalkit voor leerkrachten*. Garant

Bijlagen

Bijlage 1: interview nulmeting

Naam: _____

Wat vind je van de Nederlandse les nu?

Wat zou je willen veranderen aan de lessen Nederlands?

-
-
-
-
-
-

Bijlage 2: interview eindmeting

Naam: _____

Vind je dat de lessen Nederlands veranderd zijn?

Wat is er volgens jou veranderd?

-
-
-
-
-
-

Bijlage 3: formulier observaties

Wat zeggen de leerlingen over het niveau van de les?

Wat zie ik over doelen/nut van de les? + opmerkingen van leerlingen

Past de les bij de belevingswereld? Waar merk je aan of dit wel of niet het geval is? + opmerkingen van leerlingen

Welke werkvormen worden er ingezet? + opmerkingen van leerlingen

Aantal positieve feedback van leerkracht: (+ opmerkingen)

Aantal negatieve feedback van leerkracht: (+ opmerkingen)

Bijlage 4: analyse video-opnames

Opmerkingen over het nut van de les:

Negatief

Positief

Belevingswereld en werkvormen

Binnenkomst enthousiast over onderwerp:

Meteen aan het werk gaan:

Gedreven zijn tijdens de opdracht:

Niet willen stoppen met de opdracht:

Leerkrachtgedrag

Dialogoog met leerling negatief/positief

Bijlage 5: logboek

Datum: _____

Evaluatie leerkracht

1. Wat was het voorafgestelde doel van de les?

2. Hoe past de les in de belevingswereld van de leerlingen?

3. Welke werkvormen waren interessant?

4. Wat ging er goed in deze les?

Vervolg bijlage 5: logboek

Evaluatie leerlingen:

1. Was het doel van de les duidelijk?

2. Vond je het onderwerp van de les interessant?

3. Vond je de manier waarop je de opdrachten moest uitvoeren leuk?

4. Wat was het leukste dat je gedaan hebt in de les?

5. Wat ging er goed in deze les?
